

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้ละครในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้

1. ละคร
 - 1.1 ความหมายและความเป็นมาของละคร
 - 1.2 องค์ประกอบและโครงสร้างของละคร
 - 1.3 คุณค่าของละคร
2. ละครในการศึกษา
 - 2.1 ความหมายและลักษณะละครในการศึกษา
 - 2.2 องค์ประกอบและโครงสร้างของละครในการศึกษา
 - 2.3 ประเภทของละครในการศึกษา
 - 2.4 ประโยชน์ของละครในการศึกษา
 - 2.5 คุณค่าของละครในการศึกษา
3. ละครกับการพัฒนาผู้เรียน
 - 3.1 องค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตรในการพัฒนาผู้เรียน
 - 3.1.1 ปรัชญาการศึกษา
 - 3.1.2 พื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการของผู้เรียน
 - 3.1.3 พื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้
 - 3.1.4 ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม
 - 3.2 พัฒนาการของผู้เรียนกับการใช้กิจกรรมละคร
 - 3.2.1 ความมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมละคร
 - 3.2.2 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมละคร
 - 3.2.3 บทบาทครูในกิจกรรมละคร
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับละคร

1. ละคร

1.1 ความหมายและความเป็นมาของละคร

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2526) กล่าวว่า คำว่า ละคร มาจากภาษากรีกว่า Dra-O ซึ่งหมายถึง "ฉันทะทำ ฉันทะแสดง" และยังให้ความหมายของละครว่าละคร หมายถึง การแสดงเพื่อให้เกิดความบันเทิงและเป็นวิธีการที่เก่าแก่และง่ายที่สุดในการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการติดต่อ เริ่มตั้งแต่มนุษย์พยายามที่จะสื่อความหมายกันด้วยท่าทาง การแสดงออกด้วยท่าทางของมนุษย์นี้มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับและวิวัฒนาการมาโดยตลอด การแสดงออกของมนุษย์ที่วานี้ หมายถึงละครที่มีรูปแบบตายตัว เช่นละครร้อง ละครรำ ละครนอก ละครใน โขน เป็นต้น ไปจนถึงการแสดงออกทางภาษาและท่าทางที่มีได้มีรูปแบบที่ตายตัว เช่นการแสดงออกด้วยท่าทางและภาษาของเด็กตามจินตนาการ ละครจึงเป็น การแสดงออกด้วยการใช้ภาษา และกิริยาท่าทางตามเนื้อเรื่อง

สุมนมาลย์ นิมนต์พันธ์ (2541) กล่าวว่า ละคร หมายถึง การกระทำหรือแสดงที่ผูกเป็นเรื่อง ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากกรีก อียิปต์ จีน มนุษย์ทุกเชื้อชาติย่อมมีการแสดงละคร ความหมายโดยทั่วไปหมายถึงว่า สิ่งใดๆก็ตามจะปรากฏเรื่องราวที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ความบันเทิงใจแก่มนุษย์ได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ได้แสดงธรรมชาติของตนออกมาให้ปรากฏเป็นการกระทำ หรือสิ่งที่ได้ทำไปแล้วและมีการแสดงซ้ำอีกครั้งหนึ่ง หมายความว่าละครได้เริ่มแล้ว

เรณู โกศินานนท์ (2543) ให้ความหมายของ ละคร หมายถึง การแสดงที่ผูกเป็นเรื่อง มีเนื้อความเหตุการณ์เกี่ยวข้องเป็นตอนๆ ตามลำดับ

แอริสโตเติล (Aristotle อ้างถึงใน สดใส พันธุมโกมล, 2515) ได้กล่าวถึงไปเกิดของละคร ไว้ในหนังสือ Poetics เป็นใจความว่า ละครเกิดจากสัญชาตญาณการเลียนแบบของมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีความสามารถเห็นสัตว์โลกทั้งปวง และสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆในชีวิตได้

สดใส พันธุมโกมล (2542) กล่าวว่า การแสดงละครเป็นศิลปะที่เก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นจากการเลียนแบบชีวิต เพื่อแสดงออกถึงเรื่องราวความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ และแสวงหาความเข้าใจชีวิตที่พึงได้รับจากการชมละครที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นนั้น

สรุป ละคร หมายถึง การแสดงออกด้วยภาษา และ ท่าทางของมนุษย์โดยผูกเป็นเรื่องราวเพื่อสื่อถึงความรู้สึก แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเพื่อการบันเทิง

1.2 องค์ประกอบและโครงสร้างของละคร

สุมนมาลย์ นิมนต์พันธ์ (2541) ได้แบ่งองค์ประกอบและโครงสร้างของละคร ดังนี้ องค์ประกอบของละคร แบ่งได้เป็น 4 ข้อดังนี้

1. ต้องมีเรื่อง (story) ผู้ชมการแสดงจะรู้เรื่องได้ โดยวิธีฟังบทเจรจาของตัวละคร

2. ต้องมีเนื้อหาสรุป (subject) เนื้อหาสรุปเกี่ยวกับความต้องการนั้นๆหรือแนวคิดที่ก่อให้เกิดปัญหาหรือคตินิยม

3. นิสัยตัวละคร (characterization) ต้องตรงกับเนื้อหาสรุป บุคลิกลักษณะ กิริยาท่าทางต้องตรงกับนิสัยตัวละครในเรื่อง

4. บรรยากาศ (atmosphere) คือการสร้างบรรยากาศรอบๆ ที่เกี่ยวกับตัวละครต้องกลมกลืนกับการแสดงของตัวละคร ซึ่งบรรยากาศช่วยให้ผู้ชมมีความรู้สึกคล้อยตามไปกับเรื่องได้
โครงสร้างของละครประกอบไปด้วย

1. โครงเรื่อง (plot) คือการรวมสถานการณ์ทั้งหมดที่มีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน มีปัญหา จุดสนใจ และน่าตื่นเต้น ในการเขียนโครงเรื่องต้องมีจุดประสงค์ที่เป็นเอกภาพอยู่อย่างหนึ่ง

2. ตัวละครและวิธีสร้างตัวละคร (character and characterization) โดยบทเจรจาของตัวละคร โดยการแสดงท่าทางของตัวละคร โดยวิธีใช้น้ำเสียง โดยตัวละครอื่นกล่าวขวัญถึงโดยวิธีรำพึงพูดคนเดียว และใช้วิธีตกแต่งฉากเป็นเครื่องช่วยฐานะของตัวละคร

3. บทเจรจา (dialogue) เป็นการสร้างละครและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับตัวละคร ทำให้เกิดสถานการณ์ซึ่งเป็นแกนของเรื่องให้สถานการณ์มาประกอบกันได้ ทำให้ดำเนินเรื่องไปได้ตลอดและทำให้เกิดข้อคิด บทเจรจาควรจะต้องถูกต้องตามภาษาของชุมชน ตัวละครและยุคสมัย ทุกตอนต้องมีความหมาย มีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง ศัพท์ที่ใช้ต้องตรงกับความจริง อารมณ์และวัย

4. ฉาก (setting) สามารถบอกเนื้อเรื่องว่าเกิดขึ้นที่ไหน เวลาใด เป็นเครื่องสนับสนุนการดำเนินเรื่อง ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ชวนให้เกิดจินตนาการ

5. แนวคิดของเรื่อง (theme) คือความคิดพื้นฐานที่ผู้ประพันธ์จะให้ เป็นคติหรือจุดดำเนินเรื่อง ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของบทละคร จุดประสงค์ของการวางแนวคิดเพื่อสั่งสอนหรือเพื่อให้เกิดความประทับใจ

6. การแสดง (action) นอกจากบทละครดีแล้วยังขึ้นอยู่กับผู้แสดงว่าสามารถแสดงบทบาทได้แค่ไหน ถ้าผู้แสดงไม่สามารถแสดงได้ถึงบทบาทจะทำให้คุณค่าของบทละครเสื่อมไป

1.3 คุณค่าของละคร

ละครนั้นเป็นศาสตร์แห่งศิลป์ที่ดำรงควบคู่มากับมนุษย์ทุกยุคสมัย ฉะนั้นละครจึงเปี่ยมไปด้วยคุณค่าที่เหนือไปกว่าเครื่องมือที่ให้ความบันเทิง ดังเช่น พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ (2506) ได้บันทึกพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในเรื่อง วิศวะกรรมว่า

" ศิลปกรรมนำใจให้สร้างศอก ช่วยบรรเทาทุกข์ในโลกให้เหือดหาย

จำเรือดาพาใจให้สบาย อีกร่างกายก็จะพลอยสุขสราญ"

เชนี (Cheney, C., อ้างถึงใน สดใส พันธุมโกมล, 2515) มีความเห็นว่า ละครควรเป็น แสงแห่งจริยธรรมที่ส่องทางชีวิตมนุษย์

เชกสเปียร์ (1588-1611) นักประพันธ์ผู้ยิ่งใหญ่ของโลกการละคร ได้กล่าวว่า "ละครคือกระจกส่องชีวิต"

สดใส พันธุมโกมล (2515) กล่าวว่า ศิลปะการละครจะเป็นดวงประทีปที่ส่องทางเดินของชีวิตได้แค่ไหนอย่างไร ขึ้นอยู่กับความต้องการของมนุษย์ที่จะแสวงหาแสงแห่งประทีปนั้น ละครจะงดงามได้จะต้องได้รับความงดงามที่สะท้อนมาจากจิตใจของมนุษย์.. และเชื่อว่าจะมีความงดงามอยู่มากมายในโลกอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้และละครจะต้องสะท้อนให้เห็นความงดงามนั้น

สุมนมาลย์ นิมนต์พันธ์ (2541) กล่าวว่า ละครมีคุณค่ามากในฐานะที่เป็นที่รวมศิลปะสาขาต่างๆ โดยเฉพาะศิลปะแขนงวิจิตรศิลป์และประณีตศิลป์ ซึ่งเป็นศิลปะแห่งความงามที่มุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการทางอารมณ์ สติปัญญา ก่อให้เกิดความสะท้อนใจ หรือมุ่งแสดงสุนทรีย์โดยตรง

กล่าวโดยสรุป ละครนอกจากให้คุณค่าในด้านความบันเทิง พัฒนามนุษย์ด้านสุนทรีย์ ยังเป็นภาพสะท้อนวิถีทางการดำเนินชีวิตให้กับมนุษย์ ในทางที่ดีงาม

2. ละครในการศึกษา

2.1 ความหมายและลักษณะของละครในการศึกษา

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2535) กล่าวว่า การแสดงเพื่อการศึกษา (drama) มีจุดเน้นที่การให้เด็กแสดงออกถึงความรู้สึกและประสบการณ์ โดยไม่จำเป็นต้องมุ่งถึงประโยชน์ที่ผู้ชมได้รับ

พรรัตน์ ดำรุง (2544) ได้ให้คำจำกัดความอันเกี่ยวข้องกับ "ละครการศึกษา" เพื่อให้เห็นถึงลักษณะรูปแบบการใช้ การทำความเข้าใจเรื่อง ลักษณะเฉพาะและเป้าหมายของละครแต่ละรูปแบบซึ่งมีผลต่อการพัฒนาเยาวชนในโรงเรียนของแต่ละสังคม ดังนี้

1. ละครการศึกษา (Educational theatre) หมายถึง ละครทุกรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาในทุกระดับตั้งแต่ในโรงเรียนจนถึงมหาวิทยาลัย ละครประเภทนี้ได้แก่ ละครสร้างสรรค์ (Creative Dramatics) ของสหรัฐอเมริกา ละครที่ใช้เป็นสื่อการสอน (DIE/TIE) ของอังกฤษ และละครเวทีสำหรับเด็กเยาวชน (Young People's Theatre) การศึกษาศิลปะละคร รวมไปถึง การสร้างละครและการจัดเสนอละครในระดับมหาวิทยาลัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้ร่วมงานละครในระบบการศึกษา

2. ละครสร้างสรรค์ (Creative Drama) พัฒนาในสหรัฐอเมริกา หมายถึง ละครนอกกรอบที่นำองค์ประกอบของละครมาใช้ในห้องเรียน ละครประเภทนี้ไม่ต้องการผู้ชม

มีจุดมุ่งหมายเพื่อ พัฒนาเด็กตามความถนัดของแต่ละบุคคล การพัฒนาเด็กผ่านละครสร้างสรรค์ นั้น นอกจากจะพัฒนาทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กเองและการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มแล้ว เทคนิคของละครสร้างสรรค์ยังเป็นวิธีการสอนที่ครูสามารถนำไปใช้ในห้องเรียนได้ การเล่นเกม ฝึกลจินตนาการ และความเชื่อ เป็นวิธีการที่ทำให้เด็กได้ทดลองหาเหตุผลจดจำสร้างสรรค์ ต่อสู้ แก้ปัญหา โดยซึมซับจากเหตุการณ์ต่างๆที่ตนได้ประสบพบเห็น ละครสร้างสรรค์เป็นสื่อการสอนที่เหมาะสมกับเด็กเล็กมากที่สุด ละครประเภทนี้มุ่งเน้นที่กระบวนการ (Process) และพัฒนาการของผู้ทำกิจกรรมในกลุ่ม อย่างไรก็ตามละครสร้างสรรค์อาจพัฒนาไปเป็นละครเต็มรูปแบบได้ แต่ทุกอย่างต้องมีการวางแผนระยะยาว เตรียมการอย่างมีขั้นตอน และตั้งเป้าหมายไว้ตั้งแต่แรกเริ่ม

3. ละคร-ใน-การศึกษา (Drama-in-Education / DIE) พัฒนาในอังกฤษ ซึ่งเป็นละครในหลักสูตรการเรียนการสอนโดยมี "ครู" เป็นผู้รับผิดชอบวางแผนในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาเด็กและนักเรียนในชั้นเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อการแสวงหาแนวทาง ความคิดและการแก้ปัญหาโดยการแสดงผ่านบทบาทสมมุติ (Roleplay) การเล่นเกมละครสด (Improvisation) ซึ่งมุ่งเน้นที่การพัฒนาจินตนาการของเด็ก ฝึการแสดงออกขณะที่ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น (England:1992) กิจกรรม DIE นี้ต้องมีการวางแผนที่ดี และเป็นโครงการต่อเนื่องในโรงเรียน หัวข้อที่ใช้ในการวางแผนนั้น เป็นหัวข้อที่เกิดการพัฒนาทางความคิด การใช้เหตุผล ความเข้าใจผู้อื่น การพัฒนาตนเอง และกลุ่มพัฒนาความคิดในด้านสังคม การใช้ภาษา การเรียนรู้วิชาอื่นๆที่มีประโยชน์ต่อเด็กๆในกลุ่ม ละครประเภทนี้ไม่ต้องการผู้ชม แต่หากมีการตกลงกันระหว่างผู้นำกลุ่ม (ครู) กับผู้ร่วมกิจกรรมก็สามารถพัฒนาจนเป็นการแสดงละครเวทีแบบเต็มรูปแบบได้

4. ละครเพื่อการศึกษา (Theatre In Education / TIE) พัฒนาในอังกฤษ ซึ่งเป็นละครที่เสนอโดยครู/นักแสดง (Teacher/Actor) อาชีพ แสดงในโรงเรียน ในรูปแบบของละครเวที (Theatre) นำเสนอความคิดหรือสาระโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาและเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ออกกับผู้ชมในชั้นเรียน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมิใช่ความรู้เรื่องละคร แต่เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับ "ประเด็น" ที่ใช้ละครเป็นสื่อ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการนำเสนอความคิดหรือก่อให้เกิดปฏิกิริยาอันนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์และการแสวงหาข้อสรุปที่ดีร่วมกัน(SCYPT:1983)

5. ละครสำหรับเด็กและเยาวชน ได้แก่ ละครสำหรับเด็ก (Young People's Theatre) ละครเวทีสำหรับเด็ก(Children's Theatre) และละครที่ให้เด็กมีส่วนร่วมในการแสดง (Participatory Theatre) ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นละครที่มีการแบ่งกลุ่มอย่างชัดเจนระหว่างผู้ดู (ผู้เรียน) กับผู้แสดง โดยผู้แสดงจะเป็นผู้นำเรื่องราวต่างๆมาร้อยเรียงให้ผู้ดูได้คิดหาเหตุผลตามไปด้วย แต่ละครที่ให้เด็กมีส่วนร่วมจะพิเศษกว่าตรงที่บทละครจะเปิดทางให้ตัวละครต้องขอความช่วยเหลือจากนักเรียนซึ่งเป็นผู้ดู โดยอาจอยู่ในรูปของการถามเพื่อขอคำแนะนำหรือให้ผู้เรียนเข้าร่วมแสดงด้วยในบางช่วง

ทศนา แชมณี (2543) กล่าวถึงวิธีสอนโดยใช้การแสดงละคร หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยการให้ผู้เรียนแสดงละครซึ่งต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามเนื้อหาและบทละครที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องทำให้เรื่องราวนั้นมีชีวิตขึ้นมา และสามารถทำให้ทั้งผู้แสดงและผู้ชมเกิดความเข้าใจและจดจำเรื่องได้นาน

สรุปว่า ละครในการศึกษา คือละครที่นำเข้ามาสู่ระบบการศึกษาโดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนและนำมาใช้ส่งเสริมพัฒนาการ ลักษณะของละครในการศึกษามีได้มุ่งเน้นผลผลิตหรือคุณภาพของละคร แต่เน้นกระบวนการซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้

2.2 องค์ประกอบและโครงสร้างของละครในการศึกษา

ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2524) ได้แบ่งโครงสร้างของละครซึ่งประกอบได้ด้วย

1. โครงเรื่อง (Plot) คือการรวมเอาสถานการณ์และเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน มีปัญหา จุดน่าสนใจและทำตื่นเต้น ไปจนกระทั่งจุดจบของเรื่อง โครงเรื่องควรง่าย กระชับ และมีความหมายสัมพันธ์กับเด็ก ในการพัฒนาจากตอนหนึ่งไปอีกตอนหนึ่งควรจัดไว้ต่อเนื่องและมีเหตุผลรับกัน

2. เนื้อเรื่อง ในละครเด็กเรื่องราวเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ละครเด็กอาจมีความคิดสำคัญๆบ้างก็ได้แต่ต้องเป็นตรงที่เด็กสนใจมากที่สุด

3. จุดเริ่มต้น (Exposition) จุดเริ่มต้นเป็นจุดที่สำคัญมากจะต้องคิดให้ดีสำหรับเด็กการเริ่มต้นด้วยจุดที่น่ารักรมีชีวิตชีวาแปลกๆจะสร้างความสนใจและกระหายใคร่รู้

4. เหตุการณ์สำคัญ เป็นจุดที่สถานการณ์เคร่งเครียดเกิดแก่ตัวละคร

5. จุดวิกฤต (Climax) เป็นเวลาที่อารมณ์ถูกเร้าให้ถึงจุดสูงสุด สำหรับเด็กไคลแมกซ์ของเรื่องควรจะมาในตอนจบ

ทศนา แชมณี (2543) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนโดยใช้ละคร ดังนี้

1. มีบทละคร คือเรื่องที่มีเนื้อเรื่องและบทพูด หรือบทแสดงกำหนดไว้เรียบร้อยแล้วตั้งแต่ต้น จนจบ

2. มีการแสดงตามบทที่กำหนด

3. มีการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องราวหรือเนื้อหาการแสดง

4. มีการสรุปการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้จากการแสดงและชมการแสดง

2.3 ประเภทของละครในการศึกษา

ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2524) ได้เสนอละครแบบสร้างสรรคที่สามารถนำมาใช้เกี่ยวกับการเรียนแบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ

1. ละคร (Dramatic Plays) คือ การแสดงที่เป็นเรื่องราวเกิดจากความขัดแย้งของมนุษย์ซึ่งแสดงออกมาในรูปของการสนทนาและถ่ายทอดไปสู่ผู้ดูได้ โดยการพูดและการแสดงท่าทางบนเวที

2. หุ่น (Puppet) ซึ่งแยกประเภทได้หลายอย่างคือ หุ่นหนังตะลุง หุ่นกระบอก หุ่นสวมมือ และหุ่นสวมนิ้ว

3. ละครใบ้ (Pantomime) คือ การแสดงโดยใช้ท่าทางและส่วนต่างๆของร่างกายแทนคำพูดหรือการกระทำของตัวละครนั้นๆไม่มีการพูด (บทสนทนา) ในละครประเภทนี้เลย

4. การแสดงละครโดยไม่มีการเตรียมล่วงหน้า (Improvisation) การแสดงละครแบบนี้ผู้แสดงแต่บทสนทนาเอง การแสดงมักแสดงมักแสดงเป็นกลุ่มๆละ 5-6 คน ให้เวลาที่จะแต่งบทแสดงประมาณ 8 -10 นาทีและแสดงตามบทซึ่งเตรียมไว้

5. การแสดงบทบาท (Role Playing) เป็นการแสดงบทบาทที่ไม่มีการซ้อมหรือการเตรียมตัวมาก่อนโดยผู้แสดงลืมนำตัวไปชั่วขณะแสดงบทบาทไปตามลักษณะนิสัยของตัวละคร และเรื่องที่แสดงมักมีปัญหาซึ่งผู้แสดงจะต้องหาวิธีการแก้ปัญหาให้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2535) ได้แบ่งกิจกรรมละครไว้ 5 ประเภท คือ

1. ละครสร้างสรรค์ ครูเล่านิทานเรื่องที่เด็กสามารถมีส่วนร่วมในการแสดง เด็กแสดงเป็นตัวละครต่างๆในเรื่อง ทำเสียง ท่าทางเลียนแบบตัวละคร เลียนเสียงสัตว์ ธรรมชาติ เช่น เสียงคลื่น ลม พัดร้อง ทำกิริยาท่าทาง เช่น ขอบใจ กระโดดตบมือ เน้นการแสดงตามจินตนาการของเด็ก

2. การแสดงบทบาทสมมุติ เด็กๆชอบเล่นเลียนแบบพ่อแม่ หรือสร้างสถานการณ์จำลองให้ตัวเองเป็นแม่ค้าขายของ เป็นครูสอนหนังสือ บทบาทที่สมมุติอาจเป็นคนหรือสัตว์ก็ได้ หลังจากที่ครูและนักเรียนอ่านเรื่องแล้วให้สนทนากันถึงอุปนิสัยตัวละคร สมมุติสถานการณ์จำลองแล้วให้แสดงบทบาทตามเนื้อเรื่อง

3. การแสดงละครสด คือการแสดงที่ไม่ได้มีบทพูดเตรียมไว้ให้ นักเรียนแสดงทันทีหลังจากครูอ่านเรื่องให้ฟัง แสดงตามแต่ใครต้องการแสดงเป็นบทบาทไหน หลังจากการแสดงจึงร่วมกันวิจารณ์ตัวละคร

4. การแสดงละครใบ้ คือการแสดงที่ไม่มีการพูด ใช้ท่าทางแสดงความรู้สึกและเรื่องราว ครูเล่าเรื่องที่จะแสดงให้ฟัง แล้วช่วยกันคิดว่ามีตัวละครอะไรบ้าง เช่น คน สัตว์ ต้นไม้ กำหนดให้แสดงเป็นละครเงาที่ทำแต่หน้าตา ท่าทาง ไม่ต้องมีการพูดออกเสียง

5. ละครเวที เป็นการแสดงบนเวที มีการจัดการด้านเทคนิคที่จำเป็น สิ่งที่ต้องใช้ในการแสดงบนเวที ได้แก่ ฉาก แสง เสียง เครื่องแต่งกาย เครื่องแต่งหน้า ฯลฯ

จาลองโก (Jalongo,M.R.,1992) ได้แบ่งกิจกรรมละครที่เหมาะสมกับเด็ก ไว้ 7 ประเภท ดังนี้

1. การนำฉากหรือเหตุการณ์ประจำวันมาแสดงซ้ำ (Re-enactment of imaginary scenes and everyday events)
2. การเล่นบทบาทสมมติเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ (Role-Playing solutions)
3. การแสดงละครหุ่น (Presenting a puppet show)
4. การนำบางส่วนจากเรื่องเล่าหรือในหนังสือมาเล่นเป็นละคร (Dramatizing a portion of a story)
5. ละครที่มีการบรรยายประกอบการแสดง (Narrated Theater)
6. ละครที่มีบทพูดประสานเสียงและเรื่องราวจากบทเพลง (Choral speaking and story songs)
7. ละครที่มีบทพูด (Scripted Drama)

อรชุนา ยุทธวงศ์ (2537) ได้กล่าวถึงละครสำหรับเด็กซึ่งมีหลายรูปแบบ ดังนี้

1. ละครใบ้ คือการแสดงละครไม่ใช้คำพูด ใช้ส่วนต่างๆของร่างกายและลักษณะท่าทางในการสื่อความหมาย
2. ละครหุ่น คือ ละครที่ใช้หุ่นแสดงแทนคนจริงๆ ครูอาจจะเชิดหุ่นให้เด็กดูหรือให้เด็กเชิดเองสามารถทำได้
3. ละครสด คือ ละครที่มีผู้แสดงคิดคำพูดและเหตุการณ์ต่างๆขึ้นเอง โดยที่ผู้แสดงไม่ทราบล่วงหน้า
4. ละครเวที คือ การแสดงเป็นเรื่องราวบนเวทีมีคนดูและมีการจัดด้านเทคนิคต่างๆ เช่น ฉาก แสง สี เสียง เครื่องแต่งกาย มีจุดมุ่งหมายเพื่อความบันเทิงแก่คนดูและผู้แสดง
5. ละครสร้างสรรค์ คือ ละครนอกกรอบที่ไม่ต้องการเวที ที่จัดขึ้นเป็นสัดส่วนเฉพาะ ไม่ต้องการคนดู เป็นการนำองค์ประกอบของละครมาใช้ในการศึกษาในห้องเรียน

2.4 ประโยชน์ของละครในการศึกษา

สเติวิก (Stevick ,E.W.,1979) กล่าวถึง ประโยชน์ในการนำกิจกรรมละครมาใช้ว่า "กิจกรรมการละคร ทำให้นักเรียนสามารถแสดงและเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่แตกต่างกันได้นั้น เนื่องจากนักเรียนคิดวาดภาพหรือจินตนาการและคิดสร้างลักษณะตัวแสดงไปตามสถานการณ์จำลองบทบาทสมมติที่จัดขึ้นซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความคิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง"

นิตยา ประพฤติกิจ (2527) กล่าวถึงคุณประโยชน์ของกิจกรรมละครไว้ดังนี้

1. ช่วยพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร โดยเฉพาะทักษะการพูด

2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนภาษาที่ได้เรียนแล้วด้วยความสนใจ สนุกสนาน และมีการเคลื่อนไหว
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีปฏิสัมพันธ์ ในทุกๆด้านในการติดต่อสื่อสาร ทั้งการใช้คำพูดและไม่ใช้คำพูด
4. ผู้เรียนได้แสดงบุคลิกภาพของตนเอง เกิดความพึงพอใจในความสำเร็จของตนเองและเกิดความเชื่อมั่นในที่สุด
5. ผู้เรียนได้ฝึกฝนการแก้ปัญหาการตัดสินใจและการแก้ไขสถานการณ์

ฉวีวรรณ กินวงศ์ (2524) กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้จากการนำละครมาใช้เกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้

1. ทำให้บทเรียนน่าสนใจ
2. ช่วยให้เรื่องที่เรียนเป็นจริงเป็นจังขึ้น
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกตามบุคลิกภาพของตัวเอง
4. เปิดโอกาสให้เด็กรู้จักใช้ภาษาให้เป็นประโยชน์และเป็นการปรับปรุงทักษะ

ทางภาษา

5. ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
6. เป็นการส่งเสริมให้เด็กสนใจการเรียนมากขึ้น
7. ช่วยเปลี่ยนเจตคติของเด็ก
8. ช่วยผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ของเด็ก
9. ช่วยสร้างสถานการณ์ให้เด็กช่วยกันคิดแก้ปัญหา
10. ส่งเสริมทักษะบางประการเช่นทักษะในการฟัง ทักษะในการพูด ทักษะในการ

แสดงและอื่นๆ

สรุปว่า ประโยชน์ของกิจกรรมการละครช่วยให้เด็กปฐมวัยมีประสบการณ์ในการพัฒนาจิตใจ อารมณ์ ได้รับความสนุกและได้แสดงออก เสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง พัฒนาบุคลิกภาพ และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ

2.5 คุณค่าของละครในการศึกษา

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2535) กล่าวว่า การแสดงเป็นทั้งสื่อและวิธีการสอน ที่เปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลแสดงออกถึงความคิดและความสามารถตามเอกลักษณ์ (Individuality)

ประหยัด จิระวรรณ (2527) กล่าวถึงคุณค่าละครในการศึกษา ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้สนุกสนาน
2. ได้ประสบการณ์การเรียนรู้จากการแสดง
3. ช่วยให้เด็กเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ดี

4. ช่วยส่งเสริมการแสดงออก ความคิดสร้างสรรค์

5. ส่งเสริมความถนัดทางการแสดง

วิมลศรี อุปรมัย (2524) สรุปคุณค่าของละครการศึกษา ที่มีต่อพัฒนาการเด็ก ได้ดังนี้

1. พัฒนาการแสดงออกในทางกายหรือบุคลิกภาพ (PHYSICAL EXPRESSION)

ใช้เป็นสื่อความเข้าใจด้านนามธรรมมาเป็นบุคลิกภาพ

2. พัฒนาการแสดงออกในด้านการพูด (SPEECH AND VOCAL EXPRESSION)

ชีวิตประจำวันของเราขึ้นอยู่กับกรพูดมากที่สุด การพูดจึงมีความสำคัญต่อบุคคลมากที่สุด

3. พัฒนาการแสดงออกในด้านอารมณ์ (EMOTIONAL EXPRESSION) อารมณ์ของ

ตัวละครในลักษณะต่างๆจะช่วยส่งเสริมคุณลักษณะทางอารมณ์ในทางที่ดี

4. พัฒนาการการแสดงออกในทางสังคม (SOCIAL AND PARTICIPATE EXPRESSION)

การแสดงบทบาทของตัวละคร จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่เสมอจึงเป็นการฝึกฝนการปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

5. พัฒนาการแสดงออกทางสติปัญญา (INTELLECTUAL EXPRESSION) ละครช่วย

เสริมสร้างเชาว์ปัญญาในด้านต่างๆ ทั้งในด้านการพูดและการทำท่าทาง

กลุ่มคณะละครกะจิตริต (มปป.) แบ่งคุณค่าของละครในการศึกษา ดังนี้

1. คุณค่าในมิติที่เป็นสื่อและเป็นกระบวนการสื่อสาร

1.1 พัฒนาทักษะพื้นฐานในการฟัง,พูด,อ่าน,และเขียน

1.2 พัฒนาการสื่อสารในด้านต่างๆ

1.3 อำนวยความสะดวกในการเรียนเนื้อต่างๆ

2. คุณค่าในมิติของทักษะกระบวนการ

2.1 พัฒนาการกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน

2.2 พัฒนาทักษะพิสัยต่างๆ

2.3 พัฒนาประสาทสัมผัสทั้งห้า การตื่นตัวและความจับพละน

2.4 พัฒนาการกระบวนการคิดและพุทธิพิสัย

2.5 การมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นกลุ่มและร่วมในการแก้ปัญหาของกลุ่ม

2.6 พัฒนาทักษะทางสังคมและพฤติกรรม

3. คุณค่าในมิติด้านประสบการณ์

3.1 พัฒนาการด้านความเข้าใจในพฤติกรรมของมนุษย์

3.2 ประสบการณ์ในการสำรวจโลกและจักรวาล

3.3 ประสบการณ์ในการหยั่งลึกลงในจิตใจ ค้นหาและการสำรวจตนเอง

3.4 ประสบการณ์ในการจินตนาการและอิสระในการคิดเชิงสร้างสรรค์

- 3.5 ประสบการณ์ในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่างๆ
4. คุณค่าในมิติทางสุนทรียศาสตร์
5. คุณค่าในมิติทางด้านจิตลักษณะ

3. ละครกับการพัฒนาผู้เรียน

3.1 องค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตรในการพัฒนาผู้เรียน

การนำละครมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามคุณค่าของละครที่มีต่อผู้เรียนนั้น ละครจำเป็นต้องจัดอยู่ในหลักสูตรของโรงเรียน ผู้จัดการศึกษาต้องคำนึงถึงองค์ประกอบพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร อันเป็นแนวทางหลักที่จะนำละครเข้ามาสู่การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ดังที่สังด์ อุทรานันท์ (2532) ได้กล่าวถึงพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตร ต้องประกอบไปด้วย ปรัชญาการศึกษา พัฒนาการของผู้เรียน ทฤษฎีการเรียนรู้ และ ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 ปรัชญาการศึกษา เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร เกี่ยวข้องกับแนวคิดในการจัดการศึกษา จึงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาหลักสูตรโดยตรง ปรัชญาการศึกษาแบ่งออกเป็น

1) ลักษณะของปรัชญาการศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 สาขา คือ

1.1) อภิปรัชญา (Metaphysics) คือ การเรียนรู้เพื่อหลักความจริงต่างๆ เป็นรากฐานของการกำหนดเป้าหมายของการศึกษา สิ่งที่นักการศึกษาต้องคิดคือ “ความจริงคืออะไร” ซึ่งพยายามค้นหาคำตอบและความหมายของความจริงที่แท้ตามแนวคิดที่แตกต่างกัน 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1.1) จิตวาที (Idealist) เชื่อว่าความจริงที่แท้เป็นนาม อยู่แต่ในความคิด วัตถุทั้งหลายเป็นเพียงรูปแบบหรือมายา อันเกิดจากแม่แบบของความเป็นจริงที่แท้

1.1.2) ยถาภูตวาที (Realist) เชื่อว่าความจริงที่แท้อยู่ที่รูป เป็นปรากฏการณ์ ที่แท้จริงในธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องพึ่งความคิดหรือการรับรู้ของใคร

1.1.3) ภวนวาที (Pragmatist) เชื่อว่าสิ่งที่เรียกว่าเป็นจริงคือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลก หรือสิ่งแวดล้อม ทั้งหมดนี้เรียกว่าประสบการณ์ ทั้งมนุษย์กับโลก และวัตถุภายนอกต่างมีบทบาทต่อกันและกัน โลกจะมีความหมายต่อเมื่อมนุษย์หาความหมายให้

1.2) ญาณวิทยา (Epistemology) คือหลักแห่งความรู้ หรือธรรมชาติของความรู้และความจริง ญาณวิทยาบางทฤษฎีเช่น ทฤษฎีของเพียเจท์ เกี่ยวกับธรรมชาติของความรู้ตามพันธุกรรม (Genetic Epistemology) ถูกนำมาใช้เป็นทฤษฎีพัฒนาการของผู้เรียน ส่วนตรรกวิทยา (Logic) เป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ที่มาจากเหตุผลทั้งญาณวิทยาและตรรกวิทยาจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้ และค้นหาวิธีการได้มาซึ่งปัญญา มีอิทธิพลโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอน เป็นส่วนของการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งแบ่งได้ ดังนี้

1.2.1) **วិธรณ** (Revealed) คือ ความรู้ที่ได้โดยเปิดเผยความลับอันซ่อนเร้นปรากฏ โดยพระเป็นเจ้า มนุษย์รับความรู้มาแต่พระเจ้าซึ่งอยู่นอกเหนือตัวมนุษย์ออกไป

1.2.2) **สำนึกเอง** (Intuitive) คือ ความรู้ที่มนุษย์รู้ด้วยตนเอง ความรู้ที่ขึ้นขึ้นอยู่กับความคิด ความฝัน และประสบการณ์ส่วนตัว ซึ่งมักแสดงออกทางศิลปะ กวีนิพนธ์ และผลงานของศาสดาหรือนักพรต ที่ฝึกหัดอบรมจิตอยู่เสมอ ความรู้สูงสุดเช่นการตรัสรู้

1.2.3) **วิตรรก** (Rational) คือ ความรู้ที่อาศัยเหตุผลอย่างเดียว หารู้จักจะใช้เหตุผลในทางนามธรรมเท่านั้นไม่พึ่งความรู้สึกหรือสัญชาตญาณมนุษย์ เช่น ตรรกวิทยา

1.2.4) **ประจักษ์** (Empirical) คือ ความรู้ที่รับรู้ได้โดยอายตนะทั้ง 5 ได้แก่ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย เช่นวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่ต้องทดลองและสังเกต

1.2.5) **คัมภีร์** (Authoritative) คือความรู้ที่อยู่ในตำราที่เชื่อถือได้ ซึ่งมาจากการบอกเล่าสืบต่อกันมา

1.3) **คุณวิทยา** (Axiology) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าหรือค่านิยม คำถามหลักคือ “อะไรคือความดี ความงาม” ซึ่งเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจต่างๆ นักพัฒนาหลักสูตรที่มีความเข้าใจด้านคุณวิทยา ย่อมสามารถกำหนดเนื้อหาสาระที่เหมาะสมไว้ในหลักสูตร จำแนกออกเป็น 2 แขนง คือ **สุนทรียศาสตร์**(Aesthetic) และ**จริยศาสตร์**(Ethic) ดังนี้

1.3.1) **สุนทรียศาสตร์**(Aesthetic) คือการศึกษาคุณค่าในแง่ของความงามซึ่งเป็นเรื่องของอัตนัย ไม่มีมาตรฐานในการตัดสิน ส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ใน ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี จิตรกรรม ปะติมากรรมและสถาปัตยกรรม

1.3.2) **จริยศาสตร์**(Ethic) คือการให้คุณค่าหรือมาตรฐานที่มนุษย์ยึดมาประพฤติปฏิบัติ การรับรู้คุณค่าทางจริยธรรม มีทั้งการรับรู้ได้โดยตัวบุคคล และการรับรู้ได้โดยการศึกษารวมชาติหรือสภาวะธรรม ครูสามารถชักนำให้ศิษย์รู้ซึ่งถึงคุณค่าทางจริยธรรมที่อยู่ในตนได้ (ส. ศิวรักษ์ , 2517)

2) แนวการจัดการศึกษาของปรัชญาการศึกษากรุ่มต่างๆ ดังนี้

2.1) **ปรัชญาการศึกษาสาขาสาระถนิยม** (Essentialism) คือปรัชญาที่เน้นเนื้อหาสาระเป็นหลัก ซึ่งมีความสำคัญมาแต่อดีต มีเป้าหมายต้องการให้การศึกษาได้สืบทอดอารยธรรมของมนุษยชาติให้ต่อเนื่องไป หลักสูตรส่วนใหญ่เน้นเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ วรรณคดี ศิลปะที่สืบเนื่องกันมา หน้าที่พลเมือง ศีลธรรม โดยผู้เรียนจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบสูงใช้ชีวิตตามประเพณีวัฒนธรรม ในการจัดการเรียนการสอนเน้นการถ่ายทอดให้ผู้เรียนเข้าใจและซาบซึ้งในมรดกทางวัฒนธรรมมากที่สุดเพื่อที่จะเป็นผู้ที่สืบทอดวัฒนธรรมที่มีคุณค่าให้คนรุ่นหลังต่อไป ส่วนครูต้องทำตัวให้ดีที่สุด เพราะเป็นแบบอย่างของนักเรียน

2.2) **ปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนานิยม** (Progressivism) จุดมุ่งหมายหลัก

เน้นการพัฒนาเด็กในทุกด้าน และมีบทบาทในกระบวนการของสังคมซึ่งเข้าสู่กระบวนการประชาธิปไตย หลักสูตรเน้นวิชาประเภท ที่ผู้เรียนได้คิดค้นหาคำตอบด้วยตนเองและกับกลุ่มเพื่อน และมีอิสระในการเลือกเรียนเนื้อหาที่สนใจ การจัดการเรียนการสอน ต้องให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ ผู้เรียนจึงต้องเป็น active learner ในกระบวนการศึกษา ส่วนครูจะต้องเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน กระตุ้น และคอยดูแลให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียน นอกจากนี้ในปรัชญา Constructivism ที่ได้กล่าวถึงมนุษย์ ว่าการที่มนุษย์สัมพันธ์กับโลก จึงได้สร้างความรู้ขึ้นมาเอง เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากพื้นฐานปรัชญาสาขาพัฒนานิยม

2.3) ปรัชญากลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) มองมนุษย์ในลักษณะของผู้ที่เกิดมาพร้อมกับความดีที่ติดตัวมาแต่กำเนิด มนุษย์เป็นผู้ที่มีอิสระสามารถที่จะนำตนเองและฟังตนเองได้ เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่จะทำประโยชน์ให้สังคม มีอิสระที่จะกระทำการใดๆด้วยตัวเองโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน การศึกษาช่วยพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

3) ทิศทางการศึกษาในมุมมองของความเป็นองค์รวม

แนวทางในการศึกษาปัจจุบันมีทิศทางมากมายที่ทำให้ผู้คนสับสน อันส่งผลกระทบต่อการนำละครมาสู่การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร มิลเลอร์ (Miller, R., 2002) นักการศึกษาประวัติศาสตร์ จึงได้ให้ทิศทางการศึกษาในมุมมองของความเป็นองค์รวม 4 แบบ คือ

3.1) Transmission มองว่าโลกนั้นแบ่งเป็นส่วนๆ แต่แต่ละส่วนมีความสมบูรณ์ในตนเอง การจัดการศึกษาได้ตั้งมาตรฐานการศึกษาให้มืองค์ประกอบเป็นส่วนๆ แต่แต่ละส่วนมีความสำคัญและต้องปฏิบัติให้ครบทุกส่วน

3.2) Transaction มองว่าโลกประกอบด้วยส่วนย่อยๆ ที่แลกเปลี่ยนกันได้ การศึกษาเป็นกระบวนการแก้ปัญหา เชิงทดลอง เรียนรู้ผ่านการทดลองวิทยาศาสตร์ ผ่านการปฏิบัติ เน้นเรื่องความคิดและการแก้ปัญหา

3.3) Transformation มองว่าโลกมิได้แบ่งเป็นส่วนๆ แต่เป็นองค์รวม ซึ่งในความเป็นองค์รวมใหญ่ได้มีความเป็นองค์รวมย่อยรวมอยู่ในนั้น และต่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มนุษย์ทั้งหมดมีวิวัฒนาการไปถึงจักรวาลซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่ของมนุษย์ด้วย แนวทางการจัดการศึกษาจึงต้องตอบสนองต่อองค์รวมในช่วงชีวิตที่เราดำรงอยู่ ในช่วงเวลาและสถานที่ต่างๆ เพื่อให้เราสามารถเผชิญกับโลก

ข้างหน้าได้ด้วยตนเอง

3.4) Self-Direction มองโลกเป็นส่วนๆ ซึ่งแต่ละส่วนสามารถแลกเปลี่ยนกันได้ แต่อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจในธรรมชาติของมนุษย์ การจัดการศึกษาจึงออกจากระบบโครงสร้างของโรงเรียน และเด็กต้องรับผิดชอบที่จะริเริ่มหรือกำหนดการศึกษาด้วยตนเอง

3.1.2 พื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการของผู้เรียน

นิตยา คชภักดี (2543) กล่าวถึง พัฒนาการของมนุษย์จำแนกเป็น 5 ด้าน คือ

1. ด้านร่างกาย (PHYSICAL หรือ PSYCHO-MOTOR DEVELOPMENT) หมายถึง ความสามารถของร่างกายในการทรงตัวในอิริยาบถต่างๆ และการเคลื่อนไหวเคลื่อนไปโดยใช้กล้ามเนื้อขนาดใหญ่ การใช้สัมผัสรับรู้และการใช้ตาและมือประสานกันในการทำกิจกรรมต่างๆ
2. ด้านสติปัญญา (COGNITIVE DEVELOPMENT) หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆกับตนเอง การรับรู้ รู้จักสังเกต จดจำ วิเคราะห์ การรู้คิด รู้เหตุผล ความสามารถ ในการแก้ปัญหา และการสังเคราะห์
3. ด้านจิตใจ อารมณ์ (EMOTIONAL DEVELOPMENT) หมายถึง ความสามารถในการรู้สึกและแสดงความรู้สึก เช่น พอใจ รัก ชอบ โกรธ เกลียด กลัว ความสามารถในการแยกแยะ การควบคุมอารมณ์ และการสร้างความรู้สึกที่ดีและนับถือต่อตนเอง(SELF-ESTEEM) หรือ อึดมโนทัศน์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านสังคม
4. ด้านสังคม (SOCIAL DEVELOPMENT) หมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น มีทักษะปรับตัวกับสังคม มีความรับผิดชอบ ความเป็นตัวของตัวเอง รู้จักกาลเทศะ สำหรับเด็กหมายถึงความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้พัฒนาการด้านสังคมยังเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านจิตวิญญาณ คุณธรรมและพัฒนาการด้านสติปัญญาทำให้รู้จักแยกแยะ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีและความสามารถในการเลือกดำรงชีวิตในทางสร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม
5. ด้านจิตวิญญาณ (SPIRITUAL DEVELOPMENT) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสามารถในการรู้จักคุณค่าของชีวิต สิ่งแวดล้อม สุนทรียภาพ วัฒนธรรมและการมีคุณธรรม การรู้จักควบคุมตนเองให้มีความอดกลั้น มีเมตตากรุณา มีความซื่อสัตย์ เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตที่ดั่งงาม หลุดพ้นความทุกข์และการมีสันติสุขในสังคม

เพียเจท์ (Piaget, J., 1966) นักทฤษฎีผู้ค้นหาคำตอบธรรมชาติของความรู้ตามกรรมพันธุ์ของมนุษย์ (Genetic Epistemology) ได้อธิบายทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามลำดับขั้นและในเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นต่อไปนี้

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี เป็นขั้นที่เด็กเรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น ปาก หู ตา เด็กเรียนรู้จากการสัมผัส จับต้องสิ่งแวดล้อม
2. ขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (Pre – operational Stage) ตั้งแต่อายุ 2-6 ปี เด็กเริ่มเรียนรู้ภาษาพูดและเข้าใจสัญลักษณ์หรือใช้เครื่องหมายทำทางในการสื่อความหมาย เด็กเริ่มพัฒนาความสามารถในการรู้จักสิ่งที่เป็นตัวแทน ระยะนี้โครงสร้างทางสติปัญญาจะเป็นแบบง่าย ๆ การรับรู้ดีขึ้น แต่เด็กยังไม่สามารถหาเหตุผลอ้างอิงได้ และมีความเชื่อในความคิดของตน

อย่างมาก เนื่องจากมีความยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางอย่างมาก เด็กสามารถเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ และมีปฏิกริยาต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว แต่ยังไม่สามารถคิดย้อนกลับได้ (ทิตนา แชมมณี และคณะ, 2536)

เพียร์ซ (Pearce, J.C., 1993) แห่งสถาบันคาลจุง กล่าวถึงพัฒนาการมนุษย์ไว้ว่าเด็กในวัยประมาณ 4 ปี สมอม่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วมีการเชื่อมต่อของใยสมอง เพิ่มศักยภาพของเนื้อที่ในสมองมากขึ้น และในช่วงวัยนี้ สิ่งที่ต้องพัฒนาคือ จินตนาการ และการตระหนักรู้ (Intuition) ซึ่งเป็นความสามารถในการรับข้อมูลที่ไม่สามารถตระหนักได้ทางกาย นอกจากนี้ได้กล่าวว่า เซาว์ปัญญา (Intelligence) เป็นความสามารถในการตอบสนองต่อการอยู่รอด ส่วนการตระหนักรู้ เป็นเซาว์ปัญญาที่สูงกว่าซึ่งเชื่อมโยงกับความอยู่ดีมีสุขทางร่างกาย และ ทางอารมณ์ การตระหนักรู้ เป็นการทำงานอย่างเป็นพลวัตระหว่างสมองส่วน Limbic กับ Neocortex ในขณะที่การรับรู้จากสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป เป็นการทำงานอย่างเป็นพลวัตระหว่างสมองส่วน Limbic กับ R – system นอกจากนี้ เพียร์ซ กล่าวว่

เด็กในวัยอนุบาลนี้การพัฒนาระบบของสมองทั้ง 3 ส่วน ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว 80% และ สามารถเก็บพลังสมพลังงานเพื่อนำไปพัฒนาศักยภาพในการชั้นสมองที่สูงขึ้น ในการสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนั้น เด็กได้ใช้สมองส่วน Neocortex ในระดับพื้นผิวรอบ ๆ เท่านั้น แต่สิ่งต่าง ๆ จะประทับรอยลงในสมองส่วนLimbic และ R – system ด้วย ในวัยนี้ ความคิดจิตใจ (Mind) ของเด็กทำงานอยู่ในสภาวะที่เหมือนฝัน ด้วยสมองซีกขวา(ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความสุนทรีย์)ที่พัฒนาไปประสาทเชื่อมต่อกับโครงสร้างของ Limbic มากกว่าซีกซ้าย (ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ ความคิดเชิงตรรก) และ การตระหนักรู้ จะค่อย ๆ จางหายไปเมื่ออายุประมาณ 7 ปี หากไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เด็กในวัยปฐมวัยนี้ ยังอยู่ในขั้นตอนของการคิดแบบไม่เป็นรูปธรรม เป็นเหตุเป็นผล อีกทั้งส่วนของ R-system กับ Lymbic System และ สมองซีกขวาซึ่งกำลังพัฒนาเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กับ อารมณ์ ความรู้สึก และ สุนทรีย์ศาสตร์ มิใช่ส่วนของความคิดเชิงตรรกะ ดังนั้น วิธีการที่จะให้การศึกษา ในด้านต่าง ๆ แก่เด็ก จึงจำเป็นต้องกระทำอย่างสอดคล้องกับพัฒนาการดังกล่าวด้วย

พระธรรมปิฎก (2544) กล่าวถึง ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ ทำหน้าที่ศึกษา และ ชีวิตมนุษย์นี้ต้องดำเนินไปโดยการทำงานขององค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ 3 ด้าน คือ

1. พฤติสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมเคลื่อนไหวติดต่อกับสัมพันธ์กับโลกภายนอก โดยใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และการแสดงออกต่างๆซึ่งปรากฏออกมาทางกายวาจา
2. จิตใจ หรือกระบวนการทำงานของจิตใจ ซึ่งเป็นปัจจัยขับเคลื่อนอยู่เบื้อง

หลังการติดต่อสัมพันธ์และพฤติกรรมที่แสดงออก เริ่มต้นจากเจตจำนง (ความตั้งใจ) และกำหนดด้วยแรงจูงใจว่าจะตั้งใจอย่างไร ซึ่งมีทั้งฝ่ายชั่วและฝ่ายดี นอกจากนี้ยังมีความสุขหรือทุกข์ ซึ่งเป็นตัวกำหนดหรือชักจูงความตั้งใจนั้น จึงนำไปสู่การเคลื่อนไหวพฤติกรรมนั้น

3. ปัญญา หรือความรู้ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญมาก เพราะเรารู้เท่าไร ก็ตั้งใจเคลื่อนไหวทำพฤติกรรมได้เท่านั้น ถ้ารู้มากขึ้น การเคลื่อนไหวทำพฤติกรรมก็จะซับซ้อนและประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ถ้าเราพัฒนาปัญญา เราจะสามารถขยายมิติและขอบขอบเขตทั้งของด้านจิตใจและด้านพฤติกรรมออกไปได้ทั้งหมด

2) พัฒนาการการเล่น

การเล่นมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการของเด็ก การเล่นคือ งานของเด็กในวัยอนุบาลซึ่งโดยธรรมชาติแล้วเด็กในวัยนี้ทุกคนชอบเล่น และการเล่นนี้เองเป็นพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ทั้งปวงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ละคร ดังที่ ไวกอทสกี (Vygotsky, L.S., 1972) กล่าวว่า “ละครได้เชื่อมต่อการเล่นโดยตรงและใกล้ชิดมากกว่ารูปแบบของศิลปะทั้งหมด การเล่นซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของความคิดสร้างสรรค์ทุกสิ่งทุกอย่างในเด็ก รวมไปถึงเป็นปัจจัยสำคัญของรูปแบบอันหลากหลายในงานศิลปะ สิ่งนี้เป็นส่วนสำคัญในการสร้างละครอันทรงคุณค่ายิ่งสำหรับเด็ก...”

เพียร์ซ (Pearce, J.S., 1993) กล่าวว่า สำหรับเด็กแล้วจินตนาการเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการเติบโตทางจิตใจ ทั้งยังเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่สุด เด็กสร้างสรรค์จินตนาการขึ้นมาจากการเล่นซึ่งถือว่าเป็นงานสำคัญของเด็กปฐมวัย เพราะเป็นพื้นฐานของความสามารถในการคิดเชิงสัญลักษณ์ การคิดเทียบเคียง และอุปมาอุปไมย ซึ่งเป็นความสามารถที่จำเป็นที่จะต้องพัฒนาขึ้นในช่วงปฐมวัยนี้ เนื่องจาก เด็กในวัยประมาณ 4 ปีนั้นสามารถใช้พลังแห่งจินตนาการนี้สร้างสรรค์สถานการณ์ขึ้นมาเองจากสิ่งที่อยู่รอบตัว โดยมีได้รู้ตัวล่วงหน้าว่าจะเล่นสิ่งใด และเล่นอยู่กับสถานการณ์จากจินตนาการนั้นได้นานกว่าครึ่งชั่วโมง และเด็กในวัย 5 ปีจะมีพัฒนาการการเล่นอย่างรู้ตัวมากขึ้นโดยจะไม่รอให้สิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด แต่จะคิดถึงสิ่งที่ต้องการเล่น แล้วหาวิธีการสร้างสิ่งที่เขาต้องการขึ้นมาจากสิ่งแวดล้อม

เพียเจท์ (Piaget, J., 1962) ได้แบ่งพัฒนาการการเล่นของเด็กออกเป็นลำดับดังนี้

1. Practice Play การเล่นแบบนี้จะเห็นได้ชัดในเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะ เป็นการเล่นที่ฝึกการกระทำและฝึกทักษะต่างๆ เช่น การค้นหา การทุบสิ่งของ การขว้างปาสิ่งของ ด้วยประสบการณ์นี้เด็กๆ เริ่มประมวลผลการต่างๆ จากเริ่มต้นด้วยความบังเอิญแล้วต่อมาจึงกระทำด้วยความตั้งใจ

2. Symbolic Play การที่เด็กใช้สิ่งของสิ่งหนึ่งเล่นแทนสิ่งอื่นหรือเป็น

สัญลักษณ์ของสิ่งอื่นๆ เกิดขึ้นในเด็กอายุประมาณ 18 เดือน การเล่นเกมนี้เป็นสัญญาณบ่งบอกการเริ่มพัฒนาการทางสติปัญญาตามทฤษฎีของPiaget ในขั้น Preoperational intelligence

3. Dramatic and Sociodramatic play การเล่นเกมนี้เด็กได้แสดงออกถึงบทบาทในจินตนาการและตัวละคร หรือเรียกว่าเป็นการเล่นเกมที่ ซึ่งใช้อุปกรณ์ เสี่ยง และร่างกายเพื่อจินตนาการตามความมุ่งหมายของเด็ก

4. Constructive Play การเล่นเกมนี้เด็กได้สร้างสิ่งต่างๆออกมาคล้ายของที่มีอยู่จริง เช่นนำไม้บล็อกมาสร้างเป็นบ้าน ซึ่งดูออกว่าเป็นบ้านการเล่นแบบนี้มีการใช้ความคิดเชิงนามธรรมและจินตนาการมากกว่าdramatic play

5. Games with Rule ในการเล่นเกมนี้เด็กได้ค้นพบการเล่นของตนเอง สร้างกฎกติกาการเล่นคล้ายเกม เด็กได้สร้างและใช้กติกาด้วยตนเองในการเล่น

พาร์เทน (Parten ,1932) จัดแบ่งระดับขั้นพัฒนาการด้านการเล่นของเด็ก โดยแบ่งตามพัฒนาการทางสังคมซึ่ง มี 4 ขั้น ดังนี้

1. การเล่นเกมตามลำพัง (Solitary Play) เป็นการเล่นขั้นแรกของเด็ก เด็กจะเล่นตามลำพังคนเดียว

2. การเล่นเกมเคียงข้างเพื่อน (Parallel Play) ในขั้นนี้เด็กจะเล่นข้างๆเพื่อน แต่ต่างคนต่างสนใจเฉพาะกิจกรรมการเล่นของตน อาจมีการเล่นที่คล้ายกันแต่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

3. การเล่นเกมกับเพื่อน (Associative Play) ขั้นนี้เด็กเริ่มสนใจที่จะเล่นกับผู้อื่น เล่นเป็นกลุ่มอาจมี 2-3 คน และอาจมีการเปลี่ยนกลุ่มเปลี่ยนกิจกรรมได้ เด็กจะมีกิจกรรมการเล่นที่คล้ายกัน ใช้วัสดุร่วมกัน และมีการพูดคุยในเรื่องที่เล่นด้วยกัน

4. การเล่นเกมร่วมมือ (Cooperative Play) เด็กวัย 5 ขวบสามารถเล่นเกมร่วมมือได้เป็นกลุ่มๆ ซึ่งอาจมีตั้งแต่ 2-5 คน ใช้อุปกรณ์การเล่นร่วมกัน เริ่มมีกฎ และเล่นตามกฎซึ่งนำไปสู่เกม

แม็ทเทอร์สัน (Materson,E.M.,1967) แบ่งประเภทการเล่นออกเป็น 3 ชนิดคือ

1. การเล่นเกมอย่างสร้างสรรค์ (Creative Play) ครูสามารถส่งเสริมได้ด้วยการจัดหาวัสดุนานาชนิดให้เด็ก

2. การเล่นเกมโดยใช้จินตนาการ (Imaginative Play) เด็กจะสร้างสรรค์ให้ตนเองได้แสดงออกและได้แก้ปัญหา

3. การเล่นเกมผจญภัย (Adventure Play) เป็นการเล่นเพื่อเอาชนะอุปสรรคหรือสิ่งยากลำบาก

3.1.3 พื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้

ความเข้าใจในทฤษฎีการเรียนรู้ สามารถนำไปเป็นหลักการจัดการเรียน การสอน ที่เหมาะสมกับผู้เรียนอันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรได้ดี เพียเจท์ (Piaget ,J.,1966)นักทฤษฎีกลุ่มปัญญานิยม (Cognitive Theory) ได้อธิบายว่า การเรียนรู้เกิด จากผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้า หรือสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ผู้เรียนต้องควบคุมกิจกรรมการเรียน รู้ของตนเอง และลงมือกระทำให้เกิดขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งการเรียนรู้คือการกระทำนั้นเอง เมื่อการเรียนรู้ เกิดขึ้น จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสติปัญญา

นอกจากนี้ ไวโกตสกี (Vygotsky,L.S.,1978) นักทฤษฎีในกลุ่มปัญญา นิยม กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ ต่างๆที่บุคคลได้รับเชื่อว่า มนุษย์มีการเรียนรู้ที่แตกต่างจากสัตว์ตรงที่มนุษย์มีสังคมวัฒนธรรม และการสื่อสารที่สามารถถ่ายทอด หล่อหลอมพฤติกรรมของตนให้แตกต่างกันไปตามสังคมที่อยู่ การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้คนเราขยายประสบการณ์การเรียนรู้ที่จำกัดเฉพาะการรับรู้ ทางกายในสิ่งที่เป็นรูปธรรมในปัจจุบัน ไปสู่การเรียนรู้จากกระบวนการคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรม และเป็นอดีตหรืออนาคต

ในการสื่อสาร เด็กจะต้องคิดคำพูด ท่าทาง ภาพ และสัญลักษณ์ เพื่อสื่อ ความหมาย ในขณะที่เดียวกันเด็กก็ต้องแปลความหมายของคำพูด ท่าทาง ภาพ และสัญลักษณ์ ของผู้อื่น ในขบวนการสื่อสารนี้เองที่เด็กได้ถ่วงรอกความคิดของผู้อื่นเป็นความคิดของตนเอง

การนำทฤษฎีของ ไวโกตสกีมาใช้ในห้องเรียนอนุบาลมีหลักการที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก และเด็กกับเด็กช่วยให้เกิดการ เรียนรู้ระหว่างกัน ดังนั้นครูควรจัดกิจกรรมที่จะช่วยขยายประสบการณ์ของเด็กให้พัฒนาสูงขึ้นใน ชั้นถัดไป (Zone of proximal development [ZPD]) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่เด็กได้ใช้ จินตนาการในการเล่น ซึ่งครูจะต้องจัดให้เกิดความสมดุลระหว่างการเล่นกับพัฒนาการและ ประสบการณ์เดิมของเด็ก ณ เวลานั้นๆ

2. การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการรู้หนังสือ เนื่องจากเมื่อเด็กตระหนักถึง ระบบสัญลักษณ์และการสื่อสารทางภาษาแล้ว การคิดของเด็กจะเป็นเครื่องมือในการรับข้อมูล และถ่ายทอดข้อมูลสู่ผู้อื่น ดังนั้น ครูต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือ ให้ แก่เด็ก

3. เด็กสามารถพัฒนาความสามารถในชั้นถัดไปที่สูงขึ้นได้ (ZPD) ดังนั้น ครูจึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยตระหนักถึงความสนใจและความสามารถของเด็กเป็นสำคัญ ภายใต้อาสาช่วยเหลือของครูต่อเป็นรายบุคคล

4. การจัดการศึกษาภายใต้สังคมวัฒนธรรม ต้องเกิดขึ้นในสภาพห้องเรียนที่เป็นสังคมของผู้เรียนรู้นั้น ครูต้องจัดห้องเรียนเพื่อให้เกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีความหมายแก่เด็ก จากการมีส่วนร่วมและการสื่อสารกันระหว่างครูกับเด็ก (ทิตินา แชมมณี และคณะ, 2536)

นอกจากนี้ นฤมน เนียมหอม (2540) ได้สรุปหลักการของการสอนภาษาตามแนวธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของไวทอลสกี ดังต่อไปนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อม การสอนภาษาจะต้องสร้างสภาพแวดล้อมให้เด็กได้คุ้นเคยกับการใช้ภาษาอย่างมีความหมายและเป็นองค์รวม ตัวหนังสือที่ปรากฏในห้องเรียนจะต้องมีเป้าหมายในการใช้จริง ๆ หนังสือที่ใช้จะต้องเป็นหนังสือที่ใช้ภาษาที่มีความหมายสมบูรณ์ในตัว ไม่แบ่งเป็นทักยะย่อย ๆ และจะต้องให้เด็กมีส่วนในการจัดสภาพแวดล้อมด้วย

2. การสื่อสารที่มีความหมาย การสอนภาษาควรให้เด็กมีโอกาสสื่อสารโดยมีพื้นฐานจากประสบการณ์จริงที่มีความหมายต่อนเด็ก ครูจะต้องจัดเวลาให้เด็กมีโอกาสที่จะอ่านและเขียนอย่างมีจุดมุ่งหมายจริง ๆ โดยที่ไม่ใช่เป็นเพียงกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อการฝึกหัด และจะต้องให้เด็กได้ใช้เวลาในการอ่านและเขียนตามโอกาสตลอดทั้งวัน โดยไม่ต้องกำหนดตายตัวว่าช่วงเวลาใดต้องอ่านหรือช่วงเวลาใดต้องเขียน

3. เป็นแบบอย่าง การสอนภาษาจะต้องให้เด็กเห็นประโยชน์ของการใช้ภาษาในความมุ่งหมายต่าง ๆ ครูจะต้องอ่านและเขียนโดยมีจุดมุ่งหมายในการใช้จริง ๆ ให้เด็กเห็น เช่นเพื่อการสื่อสาร เพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อค้นหาวิธีการ ฯลฯ นอกจากนี้ครูยังต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กเห็นว่าการอ่านเป็นเรื่องสนุก เพื่อสร้างให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการอ่าน

4. การตั้งความคาดหวัง การสอนภาษาจะต้องเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับที่เด็กเรียนรู้ที่จะพูด ครูควรเชื่อมั่นว่าเด็กจะสามารถอ่านและเขียนได้ดีขึ้นและถูกต้องยิ่งขึ้น เด็กมีความสามารถในการอ่านและการเขียนตั้งแต่ยังอ่านและเขียนไม่เป็น ดังนั้นเด็กจึงควรได้รับโอกาสที่จะอ่านและเขียนตั้งแต่วันแรกที่มาโรงเรียน

5. การคาดคะเน การสอนภาษาควรให้เด็กมีโอกาที่จะทดลองกับภาษา สร้างสมมุติฐานเบื้องต้นของตน มีโอกาสเดาหรือคาดคะเนคำที่อ่าน และมีโอกาสคิดประดิษฐ์สัญลักษณ์และคิดสะกดเพื่อการเขียน ไม่ควรคาดหวังให้เด็กอ่านเขียนได้เหมือนผู้ใหญ่

6. การใช้ข้อมูลย้อนกลับ การสอนภาษาควรตอบสนองของความพยายามในการใช้ภาษาของเด็กในทางบวก ยอมรับการอ่านและการเขียนของเด็กว่าเป็นสิ่งที่มีความหมาย แม้ว่าจะยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ และพยายามตอบสนองเด็กให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ อาจให้เด็กได้เห็นตัวอย่างที่ถูกต้องอย่างเป็นธรรมชาติ เช่น การอ่านหนังสือเล่มที่เด็กชอบอ่านให้เด็กฟังในโอกาสอื่น ๆ หรือเขียนให้ดูเมื่อมีการสนทนาในกลุ่มใหญ่ เป็นต้น

7. การยอมรับนับถือ การสอนภาษาจะต้องตอบสนองของความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กว่าเด็กจะเรียนรู้การอ่านและเขียนอย่างแตกต่างกัน ตามช่วงเวลา และอัตราที่แตกต่างกัน ครูจะต้องศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล ศึกษาความสนใจ ความสามารถ และสอนเด็กตามความสามารถที่แตกต่างกันของเด็ก เด็กจะต้องได้ตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ในช่วงเวลาเดียวกันเด็กไม่จำเป็นต้องทำกิจกรรมอย่างเดียวกัน หรือทำกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนเพราะการเรียนรู้ภาษาไม่มีลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตายตัว

8. การสร้างความรู้สึกเชื่อมั่น การสอนภาษาต้องส่งเสริมให้เด็กรู้สึกปลอดภัยที่จะคาดคะเนในการอ่านหรือเขียน แม้จะไม่เคยอ่านหรือเขียนมาก่อน ครูจะต้องทำให้เด็กไม่กลัวที่จะขอความช่วยเหลือด้านการอ่านและเขียนเมื่อจำเป็น เด็กต้องไม่ถูกตราหน้าว่าไม่มีความสามารถในการอ่านและเขียน ดังนั้น การสอนภาษาจึงต้องไปอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการและความสามารถของเด็กเพื่อให้เด็กมีความเชื่อมั่นว่าตนมีความสามารถที่จะอ่านและเขียนได้

ทั้งทฤษฎีของ เพียเจท์ และ ทฤษฎีของ ไวกอตสกี ต่างถูกนำไปใช้ภายใต้ปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนานิยมซึ่งพัฒนามาเป็นปรัชญา Constructivism ตั้งแต่ ราวปี 1960 เป็นต้นมา ซึ่งได้มีการนำมาประยุกต์ใช้ด้วยความหมายที่แตกต่างกัน อันส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันด้วย ซึ่ง แนวการสอนภาษาตามแนวธรรมชาติ (Whole Language) ได้มีพื้นฐานมาจากปรัชญานี้ กูดแมน (Goodman, 1986 อ้างถึงใน พัชรีย์ ผลโยธิน, 2538) ได้อธิบายว่าการสอนภาษาธรรมชาติหมายถึงปรัชญาและระบบความเชื่อทำให้เกิดการสอนภาษาโดยองค์รวมทั้งในด้านการอ่าน การเขียน การพูดและการฟัง ซึ่งเมื่อนำมาสู่การจัดการเรียนการสอน

นอกจากแนวการสอนภาษาธรรมชาติ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ละครในการจัดการเรียนการสอนแล้ว ยังมีการศึกษาขอลดอร์ฟซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มมนุษยนิยม เนื่องจากแนวการศึกษานี้มีพื้นฐานมาจากมนุษยปรัชญา ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ประกอบด้วย ร่างกาย จิต และปัญญา การพัฒนามนุษย์จึงต้องพัฒนาทั้งสามส่วนนี้ไปพร้อมกัน เพราะฉะนั้นทฤษฎีการเรียนรู้ภายใต้กลุ่มนี้จึงเป็นทฤษฎีในกลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) แนวการศึกษาขอลดอร์ฟ คือแนวการสอนที่มุ่งหมายให้มนุษย์บรรลุศักยภาพสูงสุดในความเป็นมนุษย์ โดยเน้นการศึกษาเรื่องมนุษย์และเชื่อมโยงมนุษย์กับโลกและจักรวาล เป็นการสอนให้มนุษย์รู้จักจุดยืนที่สมดุลย์ในโลก โดยผ่านวิถีทางที่บุคคลสัมพันธ์กับโลกคือ ผ่านกิจกรรมทางกาย ผ่านอารมณ์ความรู้สึกและผ่านการคิด เชื่อว่าเด็กทุกคนมีพลังสำคัญในตนเอง 3 อย่างคือ พลังความมุ่งมั่นตั้งใจ (wiling) พลังความรู้สึก (feelling) และพลังความคิด (thinking) เด็กต้องเรียนรู้ให้บรรลุใน 3 สิ่ง คือความดี ความงาม และความจริง

แนวทางการศึกษานี้ได้แบ่งพัฒนาการของมนุษย์ออกเป็นช่วง ช่วงละ 7 ปี ซึ่งในช่วงแรกเกิดถึง 7 ปีแรก เป็นช่วงวัยแห่งการสร้างร่างกาย สิ่งสำคัญในการเรียนรู้คือความประทับใจในผู้ที่เป็นตัวแบบ ในช่วงวัยนี้ประสบการณ์ที่ให้แก่จะพัฒนาความรู้สึกใน 4 ด้าน ได้แก่

1. พัฒนาความรู้สึกจากการสัมผัสกับโลกที่เป็นจริง
2. พัฒนาความรู้สึกแห่งชีวิต
3. พัฒนาความรู้สึกจากการเคลื่อนไหว
4. พัฒนาความรู้สึกสมดุลงของร่างกาย

หลักในการจัดการศึกษาในช่วงวัยนี้จึงให้เด็กเรียนรู้ด้วยการกระทำ เน้นให้เด็กมุ่งมั่นตั้งใจ (willing) กับการกระทำความดีและยึดหลักในการจัดกิจกรรมดังนี้

1. การทำซ้ำ (Repetition) เด็กควรมีโอกาสทำสิ่งต่างๆ ซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนการกระทำนั้นซึมลึกลงไปภายในและจิตจนเป็นนิสัย
2. จังหวะสม่ำเสมอ (Rhythm) กิจกรรมในโรงเรียนต้องเป็นไปตามจังหวะที่สม่ำเสมอเหมือนลมหายใจเข้าออกจามจิตใจสงบและผ่อนคลาย เด็กจะได้รู้สึกมั่นคงและปลอดภัย
3. ความเคารพและการน้อมรับคุณค่าของทุกสิ่ง กิจกรรมและสื่อธรรมชาติที่จัดให้เด็กเพื่อให้เด็กเคารพและเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆที่เกื้อหนุนชีวิต ซึ่งเป็นแก่นแท้ของจริยธรรมตลอดชีวิตของเด็ก (บุษบง ดันตวิวงศ์, 2542; พร พันธุ์โอสถ , 2543)

3.1.4 ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม การศึกษามีบทบาทสำคัญ 2 ประการคือ ประการแรกทำหน้าที่อนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมไปสู่อนุชนรุ่นหลัง และประการที่สองทำหน้าที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคมให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฉะนั้นละครซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรจึงจำเป็นต้องจัดให้เหมาะสมกับการพัฒนาหลักสูตรจึงจำเป็นต้องสร้างให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของสังคม ข้อมูลที่จำเป็นแบ่งได้เป็น 4 ส่วนดังนี้

- 1) ระบบสังคมวัฒนธรรมและค่านิยม ที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาได้แก่ ระบบสังคม ธรรมชาติของคนในสังคม วัฒนธรรม ศาสนาในสังคมและความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
- 2) ระบบการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ ที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาได้แก่ ระบบการเมือง และระบบการปกครอง จากฐานของประชาธิปไตย พื้นฐานทางเศรษฐกิจและนโยบายของรัฐ
- 3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและครอบครัว ข้อมูลที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณา ได้แก่ อิทธิพลของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรม

การเปลี่ยนแปลงทางประชากร การเปลี่ยนแปลงในชีวิตครอบครัว และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

4) สภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาของสังคม ข้อที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณา ได้แก่ ปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง

ถึงแม้ว่าในอดีต รัชกาลที่ 6 ได้มีพระราชดำรัส ที่แสดงถึงการให้ความสำคัญของละคร ต่อการพัฒนาเยาวชนของชาติโดยนำเข้ามาบรรจุในการศึกษาในสมัยนั้น เมื่อเวลาผ่านไป การศึกษาในยุคปัจจุบันต้องค้นหาวิธีการในการใช้ละคร เพื่อพัฒนาเยาวชนให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมวัฒนธรรมและเป้าหมายของการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ดังที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

3.2 พัฒนาการของผู้เรียนกับการใช้กิจกรรมละคร

ในการจัดการศึกษาให้เด็กโดยใช้ละครนั้น ความจำเป็นที่ต้องคำนึงถึงคือต้องปฏิบัติตามพื้นฐานของความเข้าใจในพัฒนาการของเด็กในวัยต่างๆ ซึ่งช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก นักการศึกษาในด้านนี้หลายท่านได้แบ่งพัฒนาการออกเป็นหลายช่วงอายุ แต่ผู้วิจัยขอนำเสนอช่วงอายุในวัยอนุบาลและประถมศึกษา ซึ่งใกล้เคียงกับการวิจัย ดังนี้

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2526) กล่าวถึงพัฒนาการการแสดงออกของเด็กในวัยต่างๆดังนี้

1. อายุ 3 - 6 ปี

เด็กวัยนี้มีช่วงความสนใจน้อยมาก คือประมาณ 15-20 นาที เท่านั้นจะนั่งนิ่งจึงไม่ควรจัดละครสำหรับเด็กในวัยนี้นานกว่า 20 นาที เพราะเด็กจะเหนื่อยง่ายได้ ละครที่เด็กในวัยนี้ชอบก็คือเรื่องจากนิทานมหัศจรรย์ เพื่อฝัน เทพนิยายและตัวละครจะต้องบ่งชี้ออกมาว่าฝ่ายใดดีหรือไม่ดี ถ้าดีก็ต้องดีหมดทุกด้านถ้าไม่ดีต้องเห็นได้ชัด

นอกจากนี้เด็กในวัย 3 - 6 ปี ยังชอบการแสดงออกโดยการไ้การเคลื่อนไหวร่างกาย และสามารถจับจังหวะดนตรีง่ายๆและแสดงตามจังหวะได้ เด็กวัยนี้มีความสนใจและความสามารถในการทำท่าทางเลียนแบบท่าเดินของคนหรือสัตว์และเลียนเสียงของสัตว์ต่างๆได้บ้าง สิ่งที่เด็กทำได้มักจะเป็นประสบการณ์ง่ายๆที่อยู่รอบๆตัวเด็ก และสิ่งที่เด็กพบเห็นอยู่เสมอในชีวิตประจำวัน

2. อายุ 6 - 12 ปี

เด็กวัยนี้มีสมาธิหรือความสนใจนานประมาณ 30-40 นาที ยังชอบละครประเภทเทพนิยายอยู่ แต่เริ่มชอบที่จะให้มีการผจญภัยในเรื่องด้วยเรื่องอาจสลับซับซ้อนได้บ้าง ตัวละครตัวหนึ่งอาจจะมีลักษณะทั้งดีและไม่ดี เด็กมักชอบตัวละครที่มีความสามารถพิเศษ เด็กผู้ชายชอบนึกฝันว่าตนเองเป็นวีรบุรุษในเหตุการณ์ต่างๆ สำหรับเด็กผู้หญิงจะสนใจเรื่องสนุกสนาน สิ่งสวยงาม ธรรมชาติรอบๆตัว และชีวิตสัตว์

ในด้านการแสดงออกเด็กในวัยนี้มีการแสดงออกที่ประณีตและละเอียดอ่อนมากกว่าเด็กในวัยแรก มีความสามารถในการควบคุมกล้ามเนื้อต่างๆได้ดีขึ้น ดังนั้นจึงสามารถใช้ส่วนต่างๆของร่างกายและควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้นด้วย ลักษณะพัฒนาการที่สำคัญของของเด็กในวัยนี้คือ ความสามารถที่จะร่วมคิดร่วมแสดงกับเด็กอื่นๆได้ กิจกรรมละครจึงควรมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม

พรรัตน์ ดำรุง (2544) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมละครควรมีความเข้าใจเรื่องความพร้อมและอายุของเด็ก เกณฑ์อายุจะช่วยแบ่งความสนใจ ช่วยกำหนดแนวการนำเสนอซึ่งทำให้จัดกิจกรรมสำหรับเด็กได้ชัดเจน จึงได้แบ่งช่วงอายุและความต้องการของเด็กในการทำกิจกรรมศิลปะการแสดง ดังนี้

1. วัยเด็กเล็ก - 5 ปี

พัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กวัยนี้รวดเร็วมาก สามารถควบคุม การทำงานของกล้ามเนื้อใหญ่ได้ดี ไม่ชอบอยู่นิ่ง สามารถจดจำสัญลักษณ์ได้ดี สามารถแสดงออกได้ดี เช่น เดี๋ยวการเล่าเรื่องและอธิบายเรื่องราวต่างๆ ชอบสีสันทนาการร้องรำทำเพลง รวมทั้งกิจกรรมที่สนุกสนานและเน้นการเคลื่อนไหว

ทางด้านจิตใจ เด็กวัยนี้ต้องการความรัก ความอบอุ่นมากที่สุดถือตนเองเป็นใหญ่ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากเรื่องใกล้ตัว รู้จักผิดถูก มีจิตใจจำเริญเมตตา แต่ยังควบคุมอารมณ์ไม่ได้นัก จะแสดงอารมณ์ทันทีเมื่อกลัวและโกรธ

ทางด้านสังคมของเด็กวัยนี้เป็นสังคมเล็กๆภายในครอบครัวเด็กๆชอบเล่นคนเดียวหรือกับตุ๊กตาหรือกับสิ่งของที่ตนชอบ อยู่ในวัยของการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนและครูในโรงเรียนซึ่งเป็นสังคมที่กว้างขึ้น

ฉะนั้นกิจกรรมละครสำหรับเด็กวัยนี้ควรเป็นการแสดงเชิงเล่าเรื่องสั้นๆ การเล่านิทานประกอบหุ่นและภาพเขียน การแสดงหุ่นเชิด การแสดงบทบาทสมมุติ การร้องเพลงเต้นรำ การแสดงละครที่เด็กชอบมากคือ การแสดงที่เด็กมีส่วนร่วมในการแสดง (Participation Play) ด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเอง อบอุ่น ซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้กับเด็กทำให้ละครมีความหมาย และเด็กๆได้รับความสนุกสนาน เรื่องมีตัวละครน่าสนใจและมีโครงเรื่องง่ายๆ มีคำซ้ำๆหรือคล้องจองกัน เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก วัยนี้ชอบตัวละครที่เป็นเด็กด้วยกันและสัตว์ตัวเล็กๆ

2. วัย 6 - 9 ปี

ช่วงวัยนี้มีพัฒนาการทางด้านร่างกายช้ากว่าช่วงปีแรก สามารถบังคับกล้ามเนื้อใหญ่และย่อยได้ดี สามารถทำในสิ่งที่ฝึกทักษะได้ ชอบอยู่กับเพื่อนและมีความสนใจนานกว่า

เด็กเล็ก สามารถเข้าใจในเรื่องสัญลักษณ์ เรื่องเหตุผล เปรียบเทียบจัดลำดับสิ่งต่างๆได้ ควบคุม อารมณ์ได้ อยากรู้ อยากเห็น ชอบทำกิจกรรมไม่อยู่เฉย ต้องการเป็นผู้มีสรรพภาพในการทำงาน ให้ดีและสำเร็จ เด็กวัยนี้ต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูง

พัฒนาการด้านศิลปะการแสดงเด็กวัยนี้แสดงอารมณ์ต่างๆเต็มทีพร้อมที่จะแสดง ออก ชอบตัวละครที่มาจากจินตนาการเรื่องที่ชอบมีหลากหลาย ชอบการผจญภัย เทพนิยาย เด็กผู้ชายชอบตัวละครที่คล่องแคล่ว มีอุดมคติ เด็กหญิงชอบเรื่องอุดมคติ ไม่เข้าใจคำพูดในการ เยาะเย้ยถากถาง เข้าใจอารมณ์ขันที่เกิดขึ้นจากการกระทำเชิงตลกเจ็บตัว ความสนใจด้านศิลปะ ชอบจากที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ มีความชัดเจน มีสีสันที่งดงาม ซึ่งนำไปสู่พื้นฐานในการเข้าใจ และระสนิยมด้านความงามทางด้านศิลปะ

3.2.1 ความมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมละคร

เบรดสเลย์ และ ฮาร์เนท (Beardsley,G. and Harmett,P.,1998) ได้ตั้งความ มุ่งหมายที่มีต่อผู้เรียน ในการพัฒนาละครในหลักสูตร ดังนี้

1. เพื่อให้แสดงร่วมกับผู้อื่นในกลุ่มหรือสถานการณ์ต่าง
2. เพื่อให้แสดงในบทบาทที่คิดออกมาอย่างชัดเจน เป็นความคิดและความรู้สึกซึ่ง

สามารถทำให้เด็กเข้าใจและรู้สึกร่วมในสถานการณ์ต่างๆ

3. เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมตลอดจน การวางแผนละครในกลุ่ม
4. เพื่อให้คิดอย่างมีสติ อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับโลกรอบๆตัว
5. พัฒนาการรับรู้และการรู้คุณค่าของโลกซึ่งเด็กอาศัยอยู่
6. เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ในกระบวนการวางแผน และการปฏิบัติ
7. เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ในรูปแบบต่างๆของการแสดง
8. เพื่อให้พัฒนาทักษะต่างๆของการแสดงโดยการสร้างโอกาสต่างๆในการเสนอ

แก่ผู้ชม

9. เพื่อให้มีความเข้าใจในละครและประเพณีต่างๆที่เกี่ยวกับละครทาง

วัฒนธรรม สังคมและช่วงเวลาต่างๆ

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2526) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมละครสำหรับเด็ก

ดังนี้

1. เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กใช้สติปัญญา จินตนาการ ร่างกายด้วยวิธีการต่างๆ
2. เพื่อให้เด็กได้รับการกระตุ้นทางด้านจินตนาการให้มากขึ้น
3. เพื่อหาทางให้เด็กได้ผ่อนคลายความเครียดทางจิตใจและใช้พลังงานในทางที่

ถูกที่ควร

4. เพื่อหาทางให้เด็กฝึกความมีวินัยในตนเองและรู้จักควบคุมอารมณ์

5. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ความเห็นใจและความไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น
6. เพื่อช่วยฝึกทักษะในการสื่อความหมายโดยการใช้ท่าทาง คำพูด การเคลื่อนไหว

ไหว เสียง จังหวะ ฯลฯ

7. เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทางภาษา
8. เพื่อส่งเสริมให้เป็นผู้ค้นคว้าและริเริ่ม
9. เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพโดยทั่วไป
10. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการทำงาน

แม็คคาสลิน (Mccaslin ,N.,1987) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในกิจกรรมละคร ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ
2. เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์
3. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
4. เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสาร
5. เพื่อพัฒนาคุณค่าทางด้านคุณธรรมและจิตวิญญาณ
6. เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเอง

3.2.2 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมละคร

สหพันธ์เพื่อการละครและการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (AATE,1987) ได้จัดหลักสูตรละคร ในการเรียนการสอนระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษา ซึ่งมีกระบวนการตามลำดับดังนี้

1. พัฒนาผู้เรียนจากภายในและภายนอก โดยการฝึกทักษะในด้านการรับรู้ทางประสาทสัมผัสและอารมณ์ การจินตนาการ การเคลื่อนไหว ภาวษา การใช้เสียง ระเบียบวินัย และการรับรู้ในตนเอง
 2. การสร้างสรรค์งานละครผ่านความร่วมมือในงานเกี่ยวกับศิลปะ ได้แก่ การพัฒนาทักษะความเข้าใจระหว่างบุคคลในการแสดงพร้อมกันทั้งชั้น การแก้ปัญหา การแสดงละครที่ไม่มีการเตรียมล่วงหน้า การเรียนรู้ในเรื่องบทบาทและตัวละคร การเขียนบทละคร การกำกับ การแสดง เทคนิคพื้นฐาน การจัดการด้านการแสดง
 3. สร้างความสัมพันธ์ของละครกับบริบททางสังคม ในความสัมพันธ์ของละครกับชีวิต บทบาทและอาชีพ มรดกทางการละคร
 4. การพิจารณารูปแบบทางสุนทรียศาสตร์ ได้แก่ พื้นฐานของละคร การเข้าร่วมในการละคร การละครและศิลปะด้านอื่น การตอบสนองทางสุนทรียภาพ
- พรรัตน์ ดำรง (2544) กล่าวถึง สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมละคร ดังนี้
1. การสร้างกฎเกณฑ์และวินัยใหม่ในห้องเรียน ในความเป็นจริงแล้วกิจกรรม

ละครมีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน ผู้ร่วมกิจกรรมต้องมีความพร้อมและความจริงใจในการจัดกิจกรรม เคารพสิทธิผู้อื่น ต้องมีส่วนร่วมและพยายามประสานความคิดและมีปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์ต่างๆที่สมมุติขึ้น

2. การให้อิสระกับผู้ร่วมกิจกรรม กิจกรรมที่ประสบความสำเร็จและดี ๆ ให้ความสนใจมักเป็นกิจกรรมที่ให้เด็ก ๆ ได้เลือกและคิดวางแผนออกความเห็นอย่างเป็นอิสระ
3. การวางแผนกิจกรรมละครให้หลากหลายและมีพื้นฐานมาจากชีวิตจริง โลกของเด็กเป็นโลกในจินตนาการ แต่จินตนาการและโลกที่เด็กเล่นสมมุติจากการเล่นนั้นเป็นประสบการณ์จริงและช่วยให้เด็กเข้าใจชีวิตได้ดีที่สุด การวางแผนกิจกรรมจึงควรให้มีสถานการณ์ใกล้เคียงตัวเด็กและเกิดขึ้นได้ในชีวิตจริง
4. กิจกรรมละครเน้น "ขั้นตอน" ในการพัฒนาและการแสดงออกมากกว่า "ผลลัพธ์" ที่เรียกว่า "การแสดง" กิจกรรมละครมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้ร่วมกิจกรรม ครูจึงต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของเด็กทุกคน ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะ การฝึกฝนการทำงานร่วมกันอย่างเต็มความสามารถ และเน้นว่าละครเป็นผลงานการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพร่วมกันของทุกฝ่าย

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2526) กล่าวถึงขั้นตอนในการฝึกละครสร้างสรรค์ดังนี้

1. การเคลื่อนไหวร่างกาย เป็นกิจกรรมที่ทุกคนสามารถทำได้ เด็กจะมีความรู้สึกว่าการเคลื่อนไหวร่างกายด้วยการวิ่ง กระโดด ฯลฯ ถือเป็นการสร้างความพร้อมในการทำอย่างอื่นต่อไป ซึ่งในการฝึกการเคลื่อนไหวร่างกายต้องคำนึงถึง เนื้อที่ในการเคลื่อนไหว ระดับของการเคลื่อนไหว ทิศทางการเคลื่อนไหว ความเร็วช้าของการเคลื่อนไหว การถ่ายเทน้ำหนักของการเคลื่อนไหว
2. การแสดงท่าใบ้ สำหรับเด็กที่โตขึ้น การแสดงท่าใบ้เป็นการใช้ร่างกายส่วนต่างๆทั้งหมด เป็นกิจกรรมที่ผู้แสดงยังไม่ต้องคิดคำพูด ควรแสดงเป็นกลุ่มก่อนโดยใช้จินตนาการง่ายๆ ควรใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที ให้เปลี่ยนท่าทางบ่อยๆ เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย
3. การแสดงโดยไม่มีคำพูด การแสดงประเภทนี้ยากในระยะแรก เพราะบทสนทนาประกอบการพูดไม่ได้คิดได้ง่ายๆ แต่เมื่อฝึกบ่อยๆ คำพูดจะออกมาได้เอง การเริ่มต้นควรเริ่มจากสถานการณ์ง่ายๆก่อน
4. พื้นฐานความเข้าใจในโครงร่างของละคร ให้เด็กเข้าใจว่าเรื่องราวที่จะเป็นละครจะต้องประกอบด้วยส่วนสำคัญ เช่น ตัวละคร การดำเนินเรื่อง ความขัดแย้งที่เกิดเรื่อง และจุดไคลแมกซ์ของเรื่อง ให้เข้าใจว่าเป็นเรื่องตลก เรื่องเศร้า เป็นต้น

3.2.3 บทบาทครูในกิจกรรมละคร

พรรัตน์ ดำรุง (2544) กล่าวถึง บทบาทครูที่จะทำให้กิจกรรมละครการศึกษา ดำเนินไปด้วยดี ดังต่อไปนี้

1. บทบาทของผู้นำกลุ่ม ครูต้องเป็นตัวอย่างของการเป็นผู้นำในการกำหนดวินัย และการทำงานร่วมกันในกลุ่ม ให้โอกาสเด็กได้คิดและแสดงออกเต็มที่ภายในเงื่อนไขและเวลาที่วางไว้ เด็กจะได้เรียนรู้บทบาทของการเป็นผู้นำที่ดี

2. บทบาทของผู้สนับสนุน ในการดำเนินกิจกรรมครูควรสังเกตพฤติกรรมของเด็กและพัฒนาการการแสดงออกของเด็กแต่ละคนอย่างใกล้ชิด เพื่อที่จะได้รู้ถึงปัญหา ความเชื่อ และความพร้อมของเด็ก เพื่อนำมาเปลี่ยนแปลงแก้ไข

3. บทบาทของผู้มีความคิดสร้างสรรค์และริเริ่ม ครูควรนำความคิดและจินตนาการของเด็กมาใช้ในการทำกิจกรรม ทั้งนี้ครูต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสื่อกับจินตนาการของเด็ก มองเห็นประโยชน์จากการเรียนรู้จินตนาการนั้นและนำทางกิจกรรมการละครได้

4. บทบาทในฐานะผู้ประเมินผล ครูเป็นตัวอย่างที่ดีในการวิพากษ์วิจารณ์ที่มีเหตุผล ให้กำลังใจผู้ร่วมกิจกรรมเพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ควรสรุปให้เด็กได้เห็นข้อผิดพลาดตามเงื่อนไขและกติกาที่กลุ่มตั้งไว้ เพื่อให้เห็นประโยชน์และเน้นความสำคัญของขั้นตอนเหล่านั้น

5. บทบาทของผู้ให้คำอธิบาย เชื่อมโยงโลกความเป็นจริงกับจินตนาการ โดยการเปรียบเทียบ ยกตัวอย่างอธิบายเรื่องราวต่างๆด้วยเจตคติที่ดี

6. บทบาทของผู้สังเกตพฤติกรรมและแก้ไขปัญหาต่างๆ กิจกรรมละครทำให้เด็กเปิดเผยตัวเองเต็มที่และครูได้รู้จักเด็กมากขึ้น การได้สังเกตพฤติกรรมเด็ก รู้จักอุปนิสัย ความคิด ตลอดจนปัญหาของเด็กแต่ละคน ซึ่งครูอาจช่วยแก้ไขหรือปรับพฤติกรรมได้จากการเตรียมกิจกรรมให้สอดคล้องกับตัวเด็ก

7. บทบาทในการเสริมสร้างความคิดริเริ่มของเด็ก หลังจากกิจกรรมสิ้นสุดทุกครั้ง เด็กอาจมีความประทับใจและคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่น่าสนใจ ครูควรนำความคิดนั้นมาพัฒนาเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำให้ความฝัน "จินตนาการ" เป็นจริงได้

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงคุณสมบัติของครูที่ทำกิจกรรมละคร ดังนี้

1. มีความรักและเข้าใจเด็ก
2. มีวินัยและมีความเคารพต่อเด็กแต่ละคน
3. เป็นเพื่อนที่ดี รับฟังความคิดเห็นและมีความจริงใจ
4. มีความรู้ด้านศิลปการละคร และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชั้นเรียน
5. เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับเด็กเมื่อทำกิจกรรม
6. ครูสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการเป็นผู้รับฟังและวิพากษ์วิจารณ์

7. ครูต้องมีพลัง ความเข้าใจบทบาท และสามารถดึงเอาพลังออกมาจากเด็กได้
8. ครูเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์
9. ครูมีความตั้งใจในการทำงาน มีสมาธิและมีการเลือกที่ชัดเจน

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2526) กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมมีดังนี้

1. ครูมีบทบาทในการช่วยแนะความคิดและช่วยประสานงานแก่เด็กในการทำกิจกรรมละคร ซึ่งในการให้คำแนะนำนั้นครูต้องดูที่บุคลิกภาพ อายุ ความต้องการของเด็กแต่ละคน ไม่ควรที่จะให้เด็กทำในสิ่งใดในขณะที่เด็กยังไม่พร้อม ที่สำคัญที่สุดคือ ครูต้องมีลักษณะของความเป็นผู้นำอยู่ในตัวเอง มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และมีความไวต่อการแก้ปัญหาต่างๆได้ดี

2. ครูมีบทบาทกระตุ้นให้เด็กทำกิจกรรมให้มากที่สุด เด็กควรจะทำงานด้วยตัวเองหรือทำงานร่วมกับเพื่อนในกลุ่มย่อยก่อน แล้วจึงขยายกลุ่มการทำงานให้ใหญ่ขึ้น เพื่อสามารถช่วยกันคิดและร่วมมือกับผู้อื่น ในการแก้ปัญหา ในการสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ ครูจึงมีส่วนช่วยเด็กในการดึงเอาความสามารถของเด็กทุกคนมาทำกิจกรรมให้ดำเนินไปได้สำเร็จ

3. ครูมีบทบาทในการจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นที่เด็กต้องการในการทำกิจกรรมให้ได้ผลสำเร็จ

4. ครูมีบทบาทในการจัดกลุ่มเด็กให้เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม เช่น การจัดกลุ่มผู้แสดง ผู้ชม หรือให้เด็กแสดงทั้งหมด เป็นต้น และควรคำนึงถึงสถานที่และเวลาในการทำกิจกรรม เพื่อในการดำเนินกิจกรรมไม่สับสนวุ่นวาย

5. ในชั่วโมงที่มีการจัดกิจกรรมละคร ครูควรจัดให้มีหลายกิจกรรม ไม่จำเป็นต้องจัดกิจกรรมในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเท่านั้น และไม่ควรถัดเนื้อหาวิชาใด วิชาหนึ่งในรูปกิจกรรมละครตั้งแต่ต้นจนจบชั่วโมง

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง ข้อควรคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมละครดังนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ความคิด จินตนาการ และร่างกายด้วยวิธีการต่างๆ
2. การกระตุ้นให้เด็กเกิดความรู้สึกทางอารมณ์ในเรื่องหรือลักษณะตัวละคร
3. การเสนอแนะแนวทางในการแสดงความรู้สึกทางอารมณ์และใช้พลังทางร่างกาย
4. การหาวิธีการให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์
5. การช่วยให้เด็กเห็นความจำเป็นที่ต้องมีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น
6. การช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตัวเอง

7. การให้เด็กเห็นความสำคัญของการใช้การเคลื่อนไหว จังหวะ ท่าทางและ
บทสนทนา

8. การช่วยให้เด็กรู้จักควบคุมระดับเสียงและน้ำเสียง
9. การเสริมสร้างทักษะในการใช้ภาษา
10. การฝึกให้มีวินัยในตนเอง
11. การช่วยให้เด็กเป็นผู้มีนิสัยรักการค้นคว้าและสร้างสรรค์
12. การช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพที่ดี
13. การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มโดยรู้จักให้ความร่วมมือกับผู้อื่น
14. การให้มีความรักและเห็นคุณค่าของผลงานทางศิลปะ
15. การให้เด็กทุกคนได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่ในเชิงสร้างสรรค์

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับละคร

มาณวิกา ผลพิรุฬห์ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสามารถในการเล่าเหตุการณ์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนโดยใช้ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์กับการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการทดลองพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนโดยใช้ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์มีความสามารถในการเล่าเหตุการณ์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

พจมาน เทียนมนัส (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่องความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นบทบาทแสดงละครสร้างสรรค์และประกอบวาดภาพ ผลการทดลองพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นบทบาทแสดงละครสร้างสรรค์และประกอบวาดภาพมีความเชื่อมั่นในตนเองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทัศนัย อุดมพันธ์ (2541) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์ พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์มีพฤติกรรมทางสังคมโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์และการจัดประสบการณ์แบบปกติ มีพฤติกรรมทางสังคมโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เบญจพร สมานมาก (2540) ได้ทำการวิจัยถึงผลของการจัดกิจกรรมละครสดเสริมจริยธรรมและการสนทนาเสริมจริยธรรม ที่มีต่อการรับรู้ทางจริยธรรมของเด็กปฐมวัย พบว่าคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ทางจริยธรรมของเด็กปฐมวัย เมื่อเปรียบเทียบกับเป็นรายคู่ กลุ่มที่ได้รับการจัด

กิจกรรมเสริมละครสดเสริมจริยธรรมแตกต่างจากกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมสนทนาเสริมจริยธรรมและกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รัตนาศิริลักษณ์ (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาบทเรียนที่ใช้กิจกรรมละครเพื่อส่งเสริมทักษะฟัง – พูด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า บทเรียนที่ใช้กิจกรรมละครได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของนักเรียนมากที่สุดและทำให้นักเรียนมีความคิดเห็นในเชิงบวกและเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อบทเรียนวิชาภาษาอังกฤษและครูผู้สอนภาษาอังกฤษ

วัชรพงษ์ ทองงาม (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการละครแบบมีบทพูด เพื่อส่งเสริมทักษะทางการฟัง – พูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนนาฏศิลป์ชั้นกลาง พบว่า กิจกรรมละครที่มีบทพูดได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของนักเรียนมากและทำให้นักเรียนมีความคิดเห็นในเชิงบวกและเห็นด้วยต่อกิจกรรมการละครแบบมีบทพูด

ดาลาครุซ (Da la cruz ,R.E., 1995) แห่งมหาวิทยาลัย อิลินอยส์ สหรัฐอเมริกา ได้ทำการวิจัยถึงผลของการใช้ละครที่มีต่อทักษะทางสังคมและภาษาพูดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มเด็กที่เรียนโดยใช้โปรแกรมละคร เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีปกติเป็นกลุ่มควบคุม ซึ่งพบว่า คะแนนทักษะทางสังคมและการใช้ภาษาพูดก่อนและหลังทดลองของกลุ่มทดลองแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ มากกว่ากลุ่มควบคุม

แอนนิตา (Anita ,1983) ได้ศึกษาความเข้าใจเรื่องราวจากการเล่านิทาน และการแสดงละครในเด็ก ทั้งในฐานะที่เป็นผู้ชมและผู้มีส่วนร่วม โดยศึกษากับเด็กในเกรด 1 และ 2 จำนวน 38 คน การศึกษาพบว่าเด็กจะสนใจละครมากกว่าการเล่านิทาน โดยที่เด็กเกรด 1 และเด็กบางส่วนที่มีความสามารถต่ำกว่าระดับของตน จะสามารถเข้าใจจากละครได้ดีกว่าการเล่านิทาน อย่างไรก็ตามทั้ง 2 กิจกรรมนี้เป็นประโยชน์ต่อเด็กในการระลึก ลำดับ รายละเอียด และทำความเข้าใจกับคำศัพท์ โดนที่เด็กจะเข้าใจการอธิบายรายละเอียด คำศัพท์ และ บทสรุปจากการฟังนิทานได้ดี

เบรดิกไคท์ (Bredikyte,M.,2000) ได้ศึกษาละครที่มีบทสนทนาโดยใช้หุ่น และการสร้างสรรค์จากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสของเด็ก การวิจัยนี้ได้จัดให้เด็กได้แสดงละครหุ่นที่เน้นปฏิสัมพันธ์แล้วอัดวีดีโอเทป ควบคู่ไปกับการชมการแสดงละครหุ่นในเรื่องเดียวกันแต่ให้ผู้ใหญ่เป็นผู้แสดง ในการวิจัยนี้ได้เปรียบเทียบเทคนิคการแสดงของผู้ใหญ่และเด็กในเรื่องราวที่เหมือนและต่างกัน การวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า การแสดงละครหุ่นโดยเด็ก เป็นกิจกรรมที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเป็นอิสระ ซึ่งช่วยให้เด็กได้สร้างกระบวนการในการทำความเข้าใจด้วยตัวเด็กเอง และนำไปสู่การค้นพบ ประสบการณ์จากประสาทสัมผัสที่ลึกลับจากนิทาน และการเรียนรู้การสร้างสรรค์